

УДК 634.1

В. С. Печко,

к. е. н., Національний університет харчових технологій;

докторант, Державний біотехнологічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9681-548X>

В. М. Костенко,

доктор філософії, Інститут садівництва НААН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-6701-392X>

Р. І. Гриник,

молодший науковий співробітник, Інститут картоплярства НААН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0975-9430>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.15.50

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ГАЛУЗЕЙ ВИНОГРАДАРСТВА ТА САДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

V. Pechko,

PhD in Economics, National University of Food Technologies,

Doctoral Candidate, State Biotechnological University

V. Kostenko,

PhD, Institute of Horticulture of the NAAS of Ukraine

R. Hrynyk,

Junior Researcher, Institute of Horticulture of the NAAS of Ukraine

STATE FINANCIAL SUPPORT FOR VITICULTURE AND HORTICULTURE IN UKRAINE: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Виноградарство та садівництво відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, адже вони є джерелами важливих вітамінів, мінералів і антиоксидантів, які необхідні для здоров'я людини. Стаття присвячена аналізу стану та проблем фінансової підтримки галузей виноградарства та садівництва в Україні, а також обґрунтуванню можливих шляхів їх вирішення. Представлено дані про державну фінансову підтримку суб'єктів господарювання, що закладають молоді виноградники та сади, зберігають і переробляють виноград, плоди і ягоди. Зазначено тенденції щодо впливу надання державної фінансової підтримки на діяльність галузевих суб'єктів господарювання, а також ефективності вирощування винограду та плодово-ягідних культур в Україні. Проаналізовано динаміку зростання продуктивності виноградних і плодово-ягідних насаджень та поліпшення якості виноградної і садівничої продукції за останні десятиріччя. Висвітлено проблемні питання галузей при отриманні грантової фінансової підтримки від держави виноградарями та садоводами й надано конкретні пропозиції, що необхідно вирішувати у вигляді змін до законодавчих актів.

Viticulture and horticulture play a key role in ensuring food security, as they are sources of important vitamins, minerals and antioxidants that are essential for human health. These sectors of agriculture contribute to dietary diversification, increase the resilience of food systems and create jobs in rural areas. In addition, they contribute to the development of local economies and ensure the stability of food markets, reducing dependence on imports. The article analyses the current state and problems of financial support for viticulture and horticulture in Ukraine, as well as the

possible ways to solve them. The article presents data on the state financial support of business entities that establish young vineyards and orchards, store and process grapes, fruits and berries. It is proved that the state financial support of producers in the field of horticulture and viticulture in Ukraine is extremely important for stimulating the development of these industries, increasing their competitiveness and ensuring the country's food security. State investments help to modernise production processes, introduce modern technologies and improve product quality, allowing producers to compete more effectively in domestic and international markets. In addition, state support helps to reduce financial risks for farmers, promotes the creation of new jobs in rural areas and generally contributes to the sustainable development of the agricultural sector of Ukraine. The article shows the trends in the impact of the state financial support on the activities of sectoral business entities, as well as the efficiency of growing grapes and fruit and berry crops in Ukraine. The dynamics of growth in the productivity of grape and fruit and berry plantations and improvement of the quality of grape and horticultural products over the past decades are analysed. The article highlights the problematic issues of the industries in obtaining grant financial support from the state by winegrowers and horticulturists and provides specific proposals that need to be addressed in the form of amendments to legislative acts.

Ключові слова: виноградарство, садівництво, управління, розсадництво, розвиток, державна фінансова підтримка, грантова підтримка, наукові установи.

Key words: viticulture, horticulture, management, nursery, development, state financial support, grant support, scientific institutions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Галузі виноградарства й садівництва є складовими сільського господарства України і включають у себе виробництво садивного матеріалу, вирощування винограду й плодово-ягідних та горіхоплідних культур, виробництво і переробку винограду, плодів, ягід і горіхів.

Природно-кліматичне розташування України в Європейській частині Євразійського континенту земної кулі сприяє формуванню високих й якісних урожаїв винограду і плодово-ягідних культур. При цьому, продукція садівничої та виноградно-виноробної галузей складає вагомий частку продовольчого балансу України й має вагомий експортний потенціал. Також, вирощування багаторічних культур забезпечує найбільшу кількість робочих місць на одиницю площі в сільськогосподарському виробництві й значні фінансові надходження до державного та місцевих бюджетів, зменшує видатки на виплату допомоги по безробіттю.

Державна фінансова підтримка є критично важливою для розвитку галузей виноградарства та садівництва в умовах нестачі власних фінансових ресурсів, оскільки вона забезпечує необхідні інвестиції для модернізації виробничих процесів, впровадження нових технологій та підвищення якості продукції. Без державної підтримки виробники не можуть ефективно розвиватися, знижувати витрати виробництва та конкурувати на ринку. Фінансова допомога з боку держави сприяє доступу до кредитів, страхування та інших фінансових інструментів, що зменшує ризики і забезпечує стабільність роботи фермерських господарств. Таким чином, державна підтримка є ключовим фактором для стійкого розвитку та процвітання галузей виноградарства та садівництва, особливо в умовах обмежених власних ресурсів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Діяльність учасників ринку садівничої галузі базується на Конституції України й регулюється міжнародними договорами у сфері са-

Таблиця 1. Результати дії державної фінансової підтримки розвитку галузей виноградарства і садівництва у 2000–2013 роках

Роки	Виноградники		Плодово-ягідні насадження	
	Посадка, тис. га	Фінансування, млн грн	Посадка, тис. га	Фінансування, млн грн
2000-2004	18,3	378,2	21,5	210,8
2005-2009	22,2	1075,5	18,2	447,6
2010-2013	5,6	448,5	10,6	556,9
Усього	46,1	1902,2	50,3	1215,3

дівництва, Законами України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них.

Наукове забезпечення діяльності учасників ринку виноградарства і садівництва, вивчення сортів, біології, екології винограду і плодово-ягідних рослин, а також їх первинної переробки й зберігання, здійснюється науковими установами, що входять до складу Національної академії аграрних наук України (далі — НААН).

Із метою забезпечення сталого розвитку галузей садівництва, виноградарства й виноробства, з урахуванням рішень науково-практичних конференцій, проведених Мінагрополітики спільно з НААН, та пропозицій, внесених представниками громадських та галузевих формувань і фахівцями спеціалізованих підприємств, Міністерство аграрної політики України та Українська академія аграрних наук спільним наказом від 21 липня 2008 року № 444/741 затвердили галузеву Програму розвитку садівництва України на період до 2025 року і галузеву Програму розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року [1].

Відповідно до технологічних карт, на 1 га багаторічних насаджень залежно від культури витрачається до 900 люд/год/рік на ручні роботи, до 100 люд/год/рік на механізовані роботи та до 500 люд/год/рік на ручних і до 30 люд/год/рік механізованих роботах по збору урожаю. Всього: до 1530 люд/год/рік/га. Таким чином, кожні 1000 га промислових багаторічних насаджень забезпечить створення від 500 до 800 робочих місць безпосередньо задіяних на технологічних операціях із вирощування цих культур [2]. Окрім того, розвиток садівництва і виноградарства стимулює розвиток суміжних виробництв (з/б опори та сталевого дроту для шпалери, систем краплинного зрошення, спецтехніки й обладнання, тари тощо).

У період із початку і до кінця 90-х років минулого сторіччя в Україні в більшості сільськогосподарських підприємств відбувалося планомірне зменшення питомої частки молодих виноградників, плодових, ягідних і горіхоплідних

культур, скорочення їх плодоносних площ, відповідно різке зменшення обсягів виробництва і споживання виноградної й плодово-ягідної продукції та, як результат, її збитковості [3].

На рівні держави постало питання щодо необхідності припинення стагнації та відродження зазначених вище галузей. Проте, оскільки сільгоспвиробники здебільшого надають перевагу вирощуванню польових культур, що не потребують значних та довготривалих інвестицій, урядовцями було прийнято рішення щодо необхідності надання державної фінансової підтримки виноградарям і садоводам, які закладають молоді багаторічні насадження.

Незважаючи на наявність низки законодавчих ініціатив та потужну теоретико-практичну базу з питань державної фінансової підтримки АПК, недостатньо вивченими залишаються питання розвитку та підтримки підприємств галузей садівництва та виноградарства саме із врахуванням їх специфіки функціонування.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз стану та проблем фінансової підтримки галузей виноградарства та садівництва в Україні, а також обґрунтування можливих шляхів їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

З метою створення сприятливих умов для цільового спрямування бюджетних коштів на розвиток галузей садівництва, виноградарства та хмелярства у 1999 році Верховною Радою України був прийнятий Закон України "Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства" [4]. Після вступу в дію цього законодавчого акту, ситуація почала змінюватися в позитивну сторону. Державна підтримка за рахунок коштів такого збору з 2000 по 2013 рр. (табл. 1) дозволила суб'єктам господарювання галузей садівництва і виноградарства значною мірою оновити багаторічні насадження, а саме: закласти 46,1 тис. га виноградників та 50,3 тис. га плодово-ягідних насаджень, збудувати холодильників із РГС на 53 тис. тон зберігання фруктів, що дало змогу вдвічі скоротити експорт аналогічної продукції.

Із 2017 року державна підтримка відновилася за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті України, з якого виноградарям та садоводам було виділено у 2017 р. — 298,6 млн грн, у 2018 р. — 394,3 млн грн, у 2019 р. — 397,9 млн грн, у

Таблиця 2. Товарна структура зовнішньої торгівлі в 2023 р.

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	питома вага у загальному експорті	вага, т	тис. дол. США	питома вага у загальному експорті	вага, т
08 Їстівні плоди та горіхи	256 688	0,71	167 784	811 926	1,28	706 071

Джерело: розраховано за даними Державної митної служби України [5].

2020 р. — 290,0 млн грн, та у 2021 році — 512,0 млн грн Посаджені сади та ягідники за державної підтримки у даний час є основою промислового виробництва плодів, ягід та винограду.

Крім того, із 2009 р. здійснювалася державна фінансова підтримка, виробниками було побудовано холодильники з регульованим газовим середовищем ємністю 53 тис. тон, що забезпечило рівномірне надходження протягом року вітчизняної продукції на внутрішній ринок і дозволило скоротити імпорту відповідної продукції з-за кордону більше ніж на 60 відсотків.

За даними Державної служби статистики України, у 2020 р. сільськогосподарськими підприємствами висаджено понад 2285 га нових багаторічних насаджень, а у 2023 р. 1174 га, із яких площі під промисловим вирощуванням зерняткових становлять 30%, горіхів — 29%, ягідних — 27% та кісточкових — 14%, і навіть

при воєнному конфлікті, залишилися на рівні 2022 року (1174 га).

У 2023 р. експорт продукції за товарною групою 08 "Їстівні плоди та горіхи" склав майже 257 млн дол. США, що становить 82% показника 2022 р. (табл. 2). Зменшення пов'язане з тривалими військовими діями, що призвели до порушень логістичних ланцюгів і блокування морських портів, ускладнюючи процес транспортування й експорту товарів.

Як видно з рис. 1, зі вступом у плодоношення оновлені плодово-ягідні насадження, що закладалися за сучасними інтенсивними технологіями із запровадженням позитивних результатів досліджень науково-дослідних установ НААН, давали можливість із меншої площі отримувати втричі більшу кількість врожаю з високими якісними показниками для задоволення потреб населення та переробної галузі.

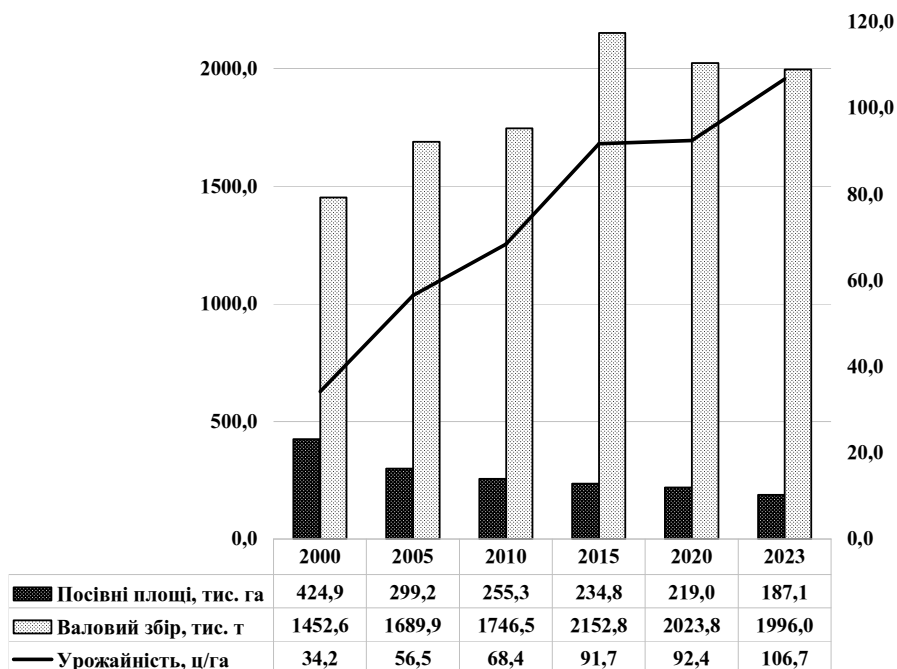

Рис. 1. Динаміка площ, валових зборів та врожайності плононосних плодово-ягідних насаджень у сільськогосподарських підприємствах України за 2000–2023 рр.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [6].

На основі даних балансів плодів, ягід і винограду Держстату, рівень споживчого забезпечення населення плодово-ягідною продукцією за період 2018—2021 рр. у середньому становив 58 кг на особу, при рекомендованій нормі ВООЗ у 108 кг на особу. Загальна ринкова пропозиція в цей період була представлена плодово-ягідною продукцією вітчизняного виробництва у середньому лише на 77%, та імпортом (переважно цитрусовими та бананами). Тому, обсяги виробництва плодів і ягід в Україні є недостатніми для задоволення потреб населення, що пов'язано з факторами сезонності вирощування, технологічними обмеженнями в ресурсах або обладнанні для зберігання, пакуванням та транспортуванням плодової й ягідної продукції, конкуренцією з імпортом, коли попит перевищує виробництво, а також значною втратою площ насаджень унаслідок війни.

Із метою подальшої підтримки створення або розвитку садівництва, ягідництва й виноградарства, державою передбачена грантова фінансова підтримка аграріїв у відповідності до Порядку її надання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 21.06.2022 р. № 738, далі — Порядок [7].

Станом на 21 червня 2024 р., за даними Мінагрополітики, в Україні, у тому числі і завдяки цій державній фінансовій підтримці, вже 182 суб'єкти господарювання отримали 786,4 млн грн фінансової допомоги від держави у вигляді грантів для створення 2578,3 га плодово-ягідних насаджень і виноградників, що є вагомим внеском у розвиток галузей садівництва та виноградарства, особливо в складний період воєнних дій у країні [8].

Разом із цим, аналізуючи механізм надання такої підтримки, можна зробити висновок щодо потреби подальшого його удосконалення окремих позицій, оскільки в процесі її реалізації виявляється низка проблемних питань, що полягають у наступному.

1. Як окрема галузь сільського господарства з особливостями технологій, організаційних структур, матеріально-технічних засобів виробництва, розсадництво забезпечує розмноження садивного матеріалу, що є основним засобом підвищення врожайності високопродуктивних сортів плодово-ягідних культур та винограду і належить до ключових факторів інтенсифікації вирощування сільськогосподарських культур. Але лише за період останніх 12 років через низку об'єктивних і суб'єктивних причин, зокрема і повномасштабного військового вторгнення російської федерації, відбулося зменшення кількості розсадницьких

господарств більше ніж у 6 разів, з 241 у 2011 році до 40 у 2023 р. та, відповідно, за цей період десятикратно зменшене виробництво садивного матеріалу плодово-ягідних культур і винограду, що безперечно мало негативний вплив на соціальну та бюджетну сфери, зокрема, значної втрати робочих місць, недоотримані фінансових надходжень від податків до місцевих і державного бюджетів, занепад інфраструктури у сільській місцевості тощо.

Потреба в садивному матеріалі для цих культур стимулює виробників до закладання маточників і вирощування власних саджанців. Підприємці не лише завозять садивний матеріал із-за кордону, а й закуповують вихідний садивний матеріал нових перспективних сортів і вирощують саджанці високих біологічних категорій, що нічим не поступаються і навіть мають переваги, порівняно з імпортованими. Також, створюють лабораторії розмноження садивного матеріалу за методикою *in vitro*, будують стаціонарні теплиці і майданчики для розмноження безвірусних саджанців із закритою кореневою системою тощо.

Для вирощування саджанців плодово-ягідних культур у кожному розсаднику закладаються:

- шкільки сіянців для вирощування підщеп;
- розсадники саджанців (ділянка формування);
- маточно-відводкові ділянки вегетативно розмножувальних слаборослих або карликових рослин, а також ягідних культур відводками і живцями;
- маточні сортові сади для отримання чистосортних живців;
- маточні насінневі сади;
- ділянки розмноження суниці розсадою;
- ділянки розмноження кущових ягідних культур живцями та/або відводками.

Для виробництва садивного матеріалу винограду із метою створення промислових насаджень і задоволення потреб населення, в кожному розсаднику закладаються:

- маточні насадження прищепних лоз;
- маточні насадження підщепних лоз;
- шкільки для вирощування щеплених та/або кореневласних саджанців.

Окрім того, зводяться будівлі з відділеннями — приміщення для зберігання прищепних та підщепних лоз, щеплення компонентів, вимочування й обеззараження лоз перед щепленням, обладнуються стратифікаційні камери з регульованим середовищем за показниками температури й вологості, теплиці для загарту-

вання щеп. Але створення сучасного розсадника багаторічних культур потребує значних капіталовкладень і, відповідно, фінансової державної підтримки.

Із огляду на викладені обставини, Інститут садівництва НААН звернувся до Мінагрополітики з науково-обґрунтованим проханням виступити перед Урядом з ініціативою щодо:

а) розроблення Порядку надання грантів для створення й розвитку розсадницьких господарств в Україні у рамках діючої постанови КМУ від 21.06.2022 р. № 738 "Деякі питання надання грантів бізнесу";

б) доповнення Додатків 1 та 2 до Порядку надання грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва й виноградарства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738, такими культурами: маточники вегетативно-розмножувальних підщеп, маточники підщепних лоз винограду.

2. Серед виробників проектно-кошторисних документів на створення й зрошення багаторічних насаджень (далі — Проекти) створилися нерівні ринкові умови з наступної причини. Відповідно до вимог, зазначених у пункті 8 Порядку, отримувач гранту подає заяву, до якої додає проєкт висадки насаджень та проєкт зрошення. При цьому, добросовісні виробники Проєктів створюють їх із урахуванням рекомендованих вимог державних стандартів (ДСТУ 4951:2008 Насадження плодів. Проектування. Загальні вимоги., та/або ДСТУ 4955:2008 Виноградники. Проектування. Загальні вимоги., та/або ДСТУ 4952:2008 Ягідні насадження. Проектування. Загальні вимоги, та/або ДСТУ 4930:2008 Розсадники, плодів, ягідні та виноградні насадження. Проектування систем зрошення. Загальні технічні вимоги, та/або ДБН А.2.2.-3-2012 "Склад та зміст проектної документації на будівництво", та/або ДБН В.2.4-1-99 "Меліоративні системи та споруди") [9].

Проте, недобросовісні виробники Проєктів виготовляють їх без урахування зазначених стандартів, що дає їм можливість пропонувати свої послуги на ринку за демпінговими цінами. Так, наприклад, відповідно до рекомендації, зазначеної в пункті 5.1.1.6 ДСТУ 4951:2008 Насадження плодів "Характеристику ґрунтів подають згідно з проведеними лабораторними аналізами, залежно від породного складу та сорто-підщепних комбінацій на глибину 2 м — для яблуні й груші на насіннєвій підщепі, 1,5 м — для яблуні на слаборослих карликових підщепках, 1,5 м — для всіх кісточкових" [10].

При цьому, недобросовісні виробники Проєктів лабораторних аналізів щодо вмісту основних видів мінерального живлення, аналізів водної витяжки, складу поглинаючих основ, рН, вмісту загальних і активних карбонатів, ступенів мінералізації ґрунтових вод, вмісту гідролізованого азоту, вмісту рухомого алюмінію тощо в розрізі шару ґрунту, де розміщується основна маса кореневої системи багаторічної рослини не роблять, а користуються показниками з проведених досліджень 30-сантиметрового шару ґрунту регіональними державними центрами "Держзродючість", що для вирощування багаторічних плодово-ягідних культур та винограду не є припустимим.

Для врегулювання цього питання Інститутом садівництва НААН було розроблено і подано на розгляд Мінагрополітики науково-обґрунтовану пропозицію щодо внесення зміни до Порядку, а саме: у пункті 8 після слів "До заяви обов'язково додаються одним файлом у форматі PDF сканована копія", додати слова "розроблених з урахуванням рекомендованих вимог державних стандартів (ДСТУ)".

3. Постановою Кабінету Міністрів України № 739 від 24.06.2022 р. "Деякі питання надання грантів для переробних підприємств" було затверджено Порядок надання грантів на створення та розвиток переробних підприємств [11].

Відповідно до положень цього Порядку, гранти надаються суб'єктам господарювання для створення нових виробництв переробних підприємств або збільшення потужностей існуючих виробництв переробних підприємств для придбання основних засобів виробництва, їх доставки й введення в експлуатацію [11].

При цьому, отримувачем гранту може бути не лише юридична особа, а й фізична, яка має намір розпочати підприємницьку діяльність, і бере на себе зобов'язання зареєструватися фізичною особою — підприємцем, або створити юридичну особу у випадку отримання позитивного рішення про надання гранту (п.8 Порядку). Проте, сільськогосподарські підприємства, що також мають намір здійснювати післязбиральну первинну обробку та переробку самостійно вирощених плодів, ягід і винограду, а саме: їхнє очищення, мийка, сушіння, калібрування, фасування, зберігання, у т.ч. у холодильниках із регульованим газовим середовищем, сублімації, сушки, заморозки, переробки на соки, концентрати, виноматеріали тощо, можливості отримати грант не мають, оскільки згідно з КВЕД, вирощування багаторічних культур належить до Секції А Група 01.2, в якій Класи 01.21 — 01.29 є одними з ос-

новних для більшості садівничих і виноградарських підприємств. У той же час, розділ секції А включає лише вирощування культур, а діяльність із подальшого перероблення продукції, у відповідності з КВЕД класифікована в Секції С "Переробна промисловість" [12].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Умови повоєнного розвитку в Україні вимагають значної державної фінансової підтримки для виробників у галузі садівництва та виноградарства, однак наявні ресурси часто є недостатніми. Основними проблемами є обмежене фінансування, що не покриває потреби на відновлення зруйнованої інфраструктури, оновлення техніки та впровадження сучасних агротехнологій. Брак коштів ускладнює доступ до кредитів і страхування, що збільшує фінансові ризики для фермерів. Недостатність підтримки також впливає на можливості експорту продукції та освоєння нових ринків, що є критично важливим для економічного відновлення країни. Загалом, обмеженість державної фінансової підтримки уповільнює процеси відновлення та модернізації галузі, що є життєво необхідним для забезпечення продовольчої безпеки та економічного розвитку України.

Продукція садівництва й виноградарства може значно підвищити свою рентабельність і конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішніх ринках, а надання можливості агропідприємствам отримати грант сприяло би не лише їх фінансовій стабільності, а й зміцненню економіки країни, збільшенню надходжень коштів до місцевих і державного бюджетів, створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості.

Громадська спілка "Укрсадвинпром", що представляє інтереси близько 200 сільськогосподарських і переробних підприємств, а також галузевих асоціацій і профільних наукових установ садівничої й виноградно-виноробної галузей України, звернулася з цим проблемним питанням до Міністерства економіки України і запропонувала вирішити його наступним чином: у Порядку надання грантів на створення або розвиток переробних підприємств у пункті 4 після слів "Отримувач може отримувати один грант або для створення одного нового переробного підприємства" додати слова "або переробного підрозділу сільськогосподарських товаровиробників". У пункті 5 після слів "Гранти надаються для створення нових виробництв

переробних підприємств" додати слова "переробних підрозділів сільськогосподарських товаровиробників", після слів "або збільшення потужностей існуючих виробництв переробних підприємств" дописати слова "переробних підрозділів сільськогосподарських товаровиробників". Пункт 8 доповнити абзацем: "Отримувачем може бути сільськогосподарський товаровиробник, який має намір створити переробний підрозділ і бере на себе зобов'язання внести відповідні зміни до статутних документів".

Перспективами подальших наукових розвідок є обґрунтування напрямів розвитку галузей виноградарства та садівництва в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Література:

1. Про затвердження галузевої Програми розвитку садівництва України на період до 2025 року і галузевої Програми розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN40145> (дата звернення: 10.06.2024).
2. Власов В.В. Технологічні карти вирощування винограду в Південному Степу України / за ред. В.В. Власова. Одеса: ННЦ "ІВіВ ім. В.Є. Таїрова" УААН, 2007. 82 с.
3. Бурляй О. А., Бурляй А.П., Харенко А.О. Сучасний стан розвитку садівництва в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2013. Вип. 82. С. 249—259.
4. Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства: Закон України № 587-XIV від 09.04.1999 р. (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-14#Text> (дата звернення: 12.06.2024).
5. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 12.06.2024).
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.06.2024).
7. Звіт щодо погоджених проектів надання грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства станом на 21 червня 2024 року. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/hranty-dlia-stvorennia-biznesu/hranty-dlia-sadivnytstva-iahidnytstva-ta-vynohradarstva> (дата звернення: 30.06.2024).
8. Деякі питання надання грантів бізнесу: Постанова Кабінету Міністрів України № 738 від 21.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.06.2024).

9. Державні стандарти України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 30.06.2024).

10. Держспоживстандарт (2008). ДСТУ 4951:2008 Насадження плодів. Проектування. Загальні вимоги. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=77214 (дата звернення: 30.06.2024).

11. Деякі питання надання грантів для переробних підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України № 739 від 24.06.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-nadannya-grantiv-dlya-pererobnih-s739-240622> (дата звернення: 30.06.2024).

12. КВЕД-2010 група 01.2 Вирощування багаторічних культур. URL: https://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/01/KVED10_01_2.html (дата звернення: 30.06.2024).

References:

1. National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (2008), Order " On the approval of the Sectoral Horticulture Development Program of Ukraine for the period until 2025 and the Sectoral Program for the Development of Viticulture and Winemaking of Ukraine for the period until 2025", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN40145> (Accessed 10 June 2024).

2. Vlasov, V.V. (2007), Tekhnolohichni karty vyroshchuvannya vynohradu v Pivdenному Stepі Ukrainy [Technological maps of grape growing in the Southern Steppe of Ukraine], Odesa: NNTs "IViV im. V.Ye. Tairova" UAAN, Ukraine.

3. Burliai, O. L., Burliai, A.P. and Kharenko, A.O. (2013), "The current state of horticulture development in Ukraine", Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva, vol. 82, pp. 249—259.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), Law "About the tax for the development of viticulture, horticulture and hops", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-14#Text> (Accessed 12 June 2024).

5. State Customs Service of Ukraine (2024), available at: <https://customs.gov.ua/> (Accessed 12 June 2024).

6. State Statistics Service of Ukraine (2024), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 13 June 2024).

7. Ministry of Agrarian Policy of Ukraine (2024), "Report on approved grant projects for creation or development of horticulture, berry

growing and viticulture as of June 21, 2024", available at: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/hranty-dlia-stvorennia-biznesu/hranty-dlia-sadivnytstva-iahidnytstva-ta-vynohradarstva> (Accessed 30 June 2024).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), "Some issues of granting business grants", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (Accessed 30 June 2024).

9. Wikipedia (2024), "State standards of Ukraine", available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (Accessed 30 June 2024).

10. State Consumer Standard (2008), "DSTU 4951:2008 Fruit plantations. Designing. General requirements", available at: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=77214 (Accessed 30 June 2024).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), "Some issues of granting grants for processing enterprises", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-nadannya-grantiv-dlya-pererobnih-s739-240622> (Accessed 30 June 2024).

12. State Statistics Service of Ukraine (2024), "KVED-2010 group 01.2 Cultivation of perennial crops" available at: https://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/01/KVED10_01_2.html (Accessed 30 June 2024).

Стаття надійшла до редакції 20.07.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663